

Inleiding

De Haarlemse gemeenteraad heeft op 11 november 2021, de motie “Spaarnelanden: meten is weten” aangenomen. In de motie wordt het college van B&W verzocht om een voorstel te doen aan de gemeenteraad voor maart 2022 waarin de diverse mogelijkheden tot het doorlichten van de bedrijfsvoering van Spaarnelanden door een externe, onafhankelijke organisatie worden beschreven. In de motie wordt verder vermeld dat de ambitie is om samen te werken aan goede afvalscheidingsprestatie, maar dat men ook wil komen tot hoogwaardiger verwerking van grondstoffen in de circulaire economie. Om dit te bereiken, zal er scherp gestuurd moeten worden op doeltreffendheid, doelmatig en kostenbewustzijn te werk gaan zodat de afvalstoffenheffing betaalbaar is en blijft voor de Haarlemmers. In de commissie Bestuur van 21 april 2022 heeft de commissie verzocht het onderzoek niet alleen te richten op de kosten- en opbrengstenstructuur van de afvalstoffenheffing, maar om dit onderzoek te verbreden naar de gehele organisatie van Spaarnelanden. Daarnaast waren er vragen gesteld over beleidsmatige keuzes, zoals diftar en kwijtschelding van afvalstoffenheffing. Deze beleidsmatige keuzes zullen niet in het onderzoek meegenomen worden, omdat er in de afgelopen periode reeds goede discussies zijn geweest over deze onderwerpen in de commissie Beheer (Vervolg op Strategisch Plan Afvalscheiding [2021/104155](#), kwijtschelding: [factsheet 2022](#) BB10 Woonlasten).

De gemeente Haarlem kent ten opzichte van andere lokale overheden relatief hoge lokale woonlasten. Deze hoge lokale woonlasten worden in grote mate veroorzaakt door een relatief hoge afvalstofheffing. De afvalinzameling wordt uitgevoerd door Spaarnelanden. Uit de recente benchmark ‘Huishoudelijk Afval’ blijkt dat er op afvalbeheerkosten beter gescoord wordt dan het klasse gemiddelde van de benchmark. In Haarlem en Zandvoort is ervoor gekozen om afval te scheiden bij de bron (bewoners scheiden hun afval thuis), mede omdat de kwaliteit van grondstoffen hoger is. Spaarnelanden draagt zorg voor de inzameling van afval en faciliteert en voorziet in middelen om afvalscheiding in goede banen te leiden.

Naast afvalinzameling verzorgt Spaarnelanden ook een groot deel van het beheer en onderhoud in Haarlem en Zandvoort. Een voorbeeld hiervan is het beheer en onderhoud van de openbare ruimte maar ook het schoon houden van straten, pleinen, wegen, stranden en water. Spaarnelanden legt zich ook toe op het onderhoud van voertuigen en wagenparken. Spaarnelanden beschikt over een werkplaats voor bijzondere voertuigen, o.a. afvaltrucks, veewagens, grasmaaiers, maar ook brandweerwagens en ambulances. Daarnaast biedt Spaarnelanden parkeerservice voor auto- en fietsverkeer. Aangezien Spaarnelanden een breder pallet aan activiteiten onderneemt in Haarlem en Zandvoort dan alleen afvalinzameling, zal er in het onderzoek breder gekeken worden dan alleen de afvalinzameling; het betreft een organisatiebreed onderzoek.

Inzicht in de gehele organisatie van Spaarnelanden maakt oordeelsvorming over de doelmatigheid en doeltreffendheid mogelijk. Inzicht in de kostenstructuur maakt duidelijk hoe het (belasting)geld wordt ingezet. In de beoordeling worden uitgegaan van de nieuwe contracten die ingaan per 1

januari 2023. Deze nieuwe contracten zijn in januari 2023 afgesloten. De vaststelling van deze contracten is het startmoment voor dit onderzoek. De gevraagde benchmark analyse van Spaarnelanden ten opzichte van vergelijkbare organisaties die op dit moment op dezelfde wijze in het publieke domein opereren zal waarschijnlijk gebieden identificeren met mogelijke aanbevelingen ten behoeve van doelmatigheid en doeltreffendheid.

De aandeelhouder heeft een verzoek gedaan aan de directie/Raad van Commissarissen om mee te werken aan dit onderzoek en daar is mee ingestemd.

2. Kernboodschap

Het college stelt een onafhankelijk onderzoek voor naar de bedrijfsvoering van Spaarnelanden NV. In dit onderzoek worden aspecten als kosten, doeltreffendheid, doelmatigheid, duurzaamheid en SROI meegenomen. Het onderzoek wordt gestart naar aanleiding van de op 11 november 2021 door de gemeenteraad aangenomen motie "Spaarnelanden: meten is weten".

3. Consequenties

Het onderzoek richt zich op de bedrijfsvoering van Spaarnelanden NV. Om goede afwegingen te kunnen maken over de inhoud van de onderzoeksopdracht, worden onderstaand de relevante ontwikkelingen en uitgangspunten uitgelicht. Hierop volgt de centrale onderzoeksvragen met daarna een viertal vragen die in ieder geval in het onderzoek beantwoord dienen te worden.

Context van de onderzoeksopdracht: ontwikkelingen en uitgangspunten

Nieuwe contracten per 1 januari 2023

De huidige langlopende contracten voor het dagelijks beheer van de openbare ruimte met Spaarnelanden lopen op 31 december 2022 af (zie informatie nota Dagelijks Beheer Contracten met Spaarnelanden [2022/757555](#)). De nieuwe contracten zijn in januari 2023 afgesloten. In samenwerking met Spaarnelanden zijn de doelstellingen van de gemeente geborgd in de nieuwe contracten. De nieuwe contracten zullen als uitgangspunt dienen voor het onderzoek.

Haarlem heeft als doelstelling duurzaam te handelen, zet in op de productie en het (her)gebruik van circulaire producten en wenst de uitstoot van CO₂ te beperken. Haarlem zal Spaarnelanden dan ook meenemen in deze opgave, duurzaamheidsdoelstellingen zijn verwerkt in nieuwe de contracten.

Vanaf 1 januari 2022 is in Haarlem Centrum en omliggende wijken een milieuzone ingevoerd voor vrachtwagens die op diesel rijden. Het voornemen is om in 2025 de milieuzone aan te scherpen tot een nul-emissiezone voor emissievrije vracht- en bestelwagens. Om deze reden is een belangrijke verduurzaming in de bedrijfsvoering van Spaarnelanden de elektrificering van het wagenpark. Gezien deze belangrijke ontwikkeling, is het streven naar het vergaand elektrificeren van het wagenpark benoemd in de overeenkomst als onderdeel van de Haarlemse Duurzaamheidsdoelstelling CO₂ reductie.

Spaarnelanden heeft een eerste beweging ingezet om zich dichterbij de inwoners van Haarlem te positioneren. Gelet op de beleidsdoelstelling van de gemeente en effectiviteit zal deze beweging doorgezet gaan worden. In lijn hiermee is in de nieuwe overeenkomst opgenomen dat Spaarnelanden de ruimte krijgt om met inwoners samen te werken, afspraken te maken en te ondersteunen bij initiatieven.

Duurzaamheidsdoelstellingen en certificeringen

De gemeente Haarlem heeft diverse duurzame ambities, ook bij Spaarnelanden zijn duurzame doelen steeds belangrijker. Beide hebben de 'Green Deal Zero Emission Stadsdistributie' ondertekend wat inhoudt dat men zich committeert aan een beleid waarbij er wordt geïnvesteerd in duurzame vormen van mobiliteit.

Spaarnelanden is op niveau 5 gecertificeerd op de CO₂ prestatieladder, hiermee zijn ze koplopers op het gebied van duurzaam ondernemerschap. Om trede 5 te behalen worden er hoge eisen gesteld aan de duurzaamheid en transparantie van de organisatie. Een vereiste is onder andere dat er verder wordt gekeken dan alleen de eigen bedrijfsvoering; ook de CO₂-emissie in de keten en sector worden bekeken.

Spaarnelanden is ook ISO 14001 gecertificeerd, dit betekent dat Spaarnelanden een milieumanagementsysteem heeft ingericht dat past bij de organisatie en voldoet aan de eisen van de klant en de geldende wet- en regelgeving. De hoofddoelstelling is om in 2030 een emissieloze organisatie te zijn, hiervoor heeft Spaarnelanden een vastomlijnd plan waarbij de focus ligt op elektrificering van het wagenpark.

Verder is Spaarnelanden PSO (Prestatieladder Socialer Ondernemen) gecertificeerd, op de hoogst haalbare trede 3. Dit houdt in dat Spaarnelanden zich onafhankelijk laat toetsen en auditen op de mate waarin ze aan social return on investment doen.

Doelmatigheid en duurzaamheid

Eén van de uitdagingen voor Spaarnelanden is het doeltreffend en het doelmatig functioneren. Het onderzoek zal zich dan ook hierop richten. Er zal dan ook gekeken worden naar de kostenstructuur, de inzet van mensenkracht en middelen en de gerealiseerde activiteiten. Duurzaamheid is tot op dit moment nog geen standaard onderdeel van doelmatigheid, hoewel naar verwachting onontkoombaar gelet op de Europese kader 'Fit for 55' en het Nederlandse 'Ontwerp beleidsprogramma klimaat'. Door het belang van duurzaamheid bij de Gemeente Haarlem en daarvoor ook Spaarnelanden, dient duurzaamheid als uitgangspunt meegenomen te worden in het onderzoek.

Probleemstelling en vraagstelling (Onderzoeksopdracht)

Centrale onderzoeksvraag

In welke mate is de kostenstructuur bij Spaarnelanden doeltreffend en doelmatig, gegeven de door Haarlem en Zandvoort inbestede publieke taken en met inachtneming van eisen op het gebied van duurzaamheid en participatie, nu en in de toekomst?

De volgende vragen moeten ten minste in het onderzoek worden behandeld:

- Zijn de directe kosten en de overheadkosten per taakveld (Afval, Groen & Spelen, Parkeren, en Coördinatie meldingen) representatief voor een overheidsonderneming met een omvang als die van Spaarnelanden gemeten naar vergelijkbare organisaties en/of beschikbare benchmarkgegevens in de relevante branches en in vergelijkbare steden?
- In hoeverre hebben de door de opdrachtgever gestelde eisen op het gebied van social return on investment en duurzaamheidscriteria in de bedrijfsvoering impact op de kosten en opbrengsten van Spaarnelanden?
- Welke vermeden kosten dan wel onzichtbare baten kunnen in beeld worden gebracht voor Spaarnelanden of ketenpartners, waarvan het ontstaan een directe of indirecte relatie heeft met inspanningen van het bedrijf waartoe het kosten maakt?
- Welke ontwikkelingen zijn te verwachten in de komende jaren, o.a. in de branche en in relatie tot de duurzame en SROI doelen van beide aandeelhoudende gemeenten, en op welke manier zullen deze doorwerken in de kostenstructuur van Spaarnelanden?

Onafhankelijk onderzoek

In de motie “Spaarnelanden: meten is weten” wordt het college van B&W verzocht een voorstel te doen aan de gemeenteraad waarin de diverse mogelijkheden tot het doorlichten van Spaarnelanden door een externe organisatie worden beschreven. Goed onafhankelijk onderzoek begint bij een geschikte opdrachtnemer waarbij de opdrachtgever de grenzen van het onderzoek aangeeft. Vereisten aan het bureau zijn kennis en ervaring in de branche waarin Spaarnelanden opereert en kennis en ervaring van de context die de opdrachtgever meegeeft in duurzaamheid en sroi vereisten.

Afbakening

Het onderzoek beperkt zich tot de onderneming Spaarnelanden NV.

In nader overleg met het onderzoeksbureau wordt bepaald welke boekjaren meegenomen worden in het onderzoek.

Het betreft alle activiteiten van Spaarnelanden in Zandvoort en Haarlem.

4. Vervolg

Het onderzoek zal meervoudig onderhands uitgezet worden.

Kosten

De verwachte kosten zullen gedekt worden vanuit Concern control.

5. Bijlagen

Geen.